№ 50 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 5 **1892** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 5 № 50

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Համազգային ժողով.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նորին Կայսերական Մեծութեան Թագուհու կայսրուհու ճանապարհ ընկնելը. Մկրտիչ Խրիմեան. Թիֆլիսի լրագիրների հեռագիրները. Նամակ Ալէքսանդրոպոլից. Նամակ Զաքաթալայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Նամակ Աւստրիայից. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայրիկ.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Այսօր ամբողջ Հայ ժողովուրդը րոպէ առ րոպէ տեղեկութեան է սպասում:

Բոլոր Հայերը, սկսած Պարսկաստանից մինչև Կ. Պօլիս, և Կովկասից մինչև Վասպուրական, իրանց աչքերը դարձրած դէպի Մայր-աթոռը, սպասում են...

Եւ սպասում՝ են մեծ յոյսով, մեծ հաւատով:

Հարիւր տարուց ի վեր այս առաջին անգամն է, որ ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան գործում մասնակցում է ամբողջ ժողովուրդը: Առաջին անգամն է, որ Հայերը՝ ոչ թէ միայն Կովկասից և Մայր-Հայրենիքից, այլ և Հնդկաստանից, Սպահանից, Ռումինիայից, Եգիպտոսից ներկայացուցիչներ են ուղարկում, կաթողիկոսական ընտրութեան համար:

Եւ այդ պատճառով ահա ազգը սպասում է, որ ներկայ 1892 թւի ընտրութիւնը, իբրև բուն ժողովրդական ընտրութիւն, կաթողիկոսական գահին կը տայ այնպիսի գահակալ, որին ժողովուրդն է ցանկանում, որին ժողովուրդն է սպասում:

Մենք հաւատում ենք, որ կան րոպէներ, երբ ամենախարդախ մարդկանց մէջ անգամ կը խօսի խղճի, ուղղամտութեան, պարտաճանաչութեան զգացմունքը... Եւ այսօրվայ համազգային ժողովը,—որի որոշման սպասում է ամբողջ հայութիւնը,—այդպիսի րոպէներից մինն ենք համարում, և մեծ յոյս ունենք, որ այդ ժողովը՝ կանգնելով իր կոչման բարձրութեան վրա, չի դաւաճանի ժողովրդի ցանկութեանը և նրա լաւագոյն իղձերին, և միաձայն կընտրի այն մարդուն, որի անունը ամեն մի Հայ արտասանում է օրհնութեամբ և պարծանքով:

Ամբողջ հայ ժողովրդի հետ միասին յոյս ունենք, որ այս տողերը լոյս տեսնելուց մի քանի ժամ յետոյ, „Մշակը“ բաղդ կունենայ աւետելու հայութեանը թէ՝ Խրիմեան ընտրված է:

Այդ երկու բառին է սպասում Հայ ժողովուրդը:

Խ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԹԱԳՈՒՀՈՒ ԿԱՅՍՐՈՒՀՈՒ ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԸՆԿՆԵԼԸ

Ապրիլ 30-ին, հինգշաբթի, նախաճաշելուց յետոյ, 1 ժամ 15 րոպէ կէսօրից յետոյ Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի կայսրուհին, Մեծ իշխանուհի Կսէնիա Ալէքսանդրովնա և Մեծ իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչ, ուղեկցութեամբ կայսերական պալատի մինիստրի, կովկասեան կառավարչապետի և սվիտայի ճանապարհ ընկան Աբասթումանից Բօրժօմ, ուր հասան մօտ երեկոյեան 6 ժամին: Բօրժօմում Նորին Մեծութեան և Նոցա Բարձրութիւնների համար ճաշ էր պատրաստված, որից յետոյ Նրանք բարեհաճեցին գընալ Միխայլօվօ կայարանը, ուր և աջողութեամբ հասան գիշերվայ մօտ 11 ժամին: Միխայլօվօ կայարանի շէնութիւնը շքեղ կերպով լուսավորված էր և զարդարված էր դրօշակներով ու կանաչով: Մցխեթի և Միխայլօվօ կայարանների մէջ եղած մի քանի կայարաններն ևս լուսավորված էին: Մցխեթում, Թագուհու կայսրուհու գալու դեռ նախընթաց օրը, հաւաքված էին Թիֆլիսի իշխանութեան բոլոր ներկայացուցիչները, Թիֆլիսի նահանգի ազնուականները իրանց պարագլխով, քաղաքի բոլոր ձայնաւորները քաղաքագլխի հետ միասին, առևտրական դասակարգը, համքարները իրանց դրօշակներով և ուրիշները: Մցխեթ կայարանը շքեղութեամբ զարդարված էր դրօշակներով և ծաղիկներով: Բաթումի կողմից երևաց կայսերական գնացքը ժամը 4-ից 15 րոպէ անց և կանգ առաւ կայարանից քիչ հեռու: Թագուհի կայսրուհին բարեհաճեց գիշերն անցկացնել կայսերական գնացքի քնելու վագօնում: Առաւօտեան մօտ 8 ժամին կայսերական գնացքը մօտեցաւ կայարանին: Նորին Մեծութիւնը դուրս գալով վագօնից՝ նստեց իր համար պատրաստած կառքը և գնաց դէպի Մցխեթի տաճարը: Մցխեթ կայարանից սկսած մինչև տաճարի պարիսպը երկ-կարգ կանգնած էին համքարներն իրանց դրօշակներով: Մցխեթի տաճարի գաւիթը զարդարված էր կանաչով և դրօշակներով: Նորին Մեծութեան ընթացքի ժամանակ ժողովրդի բազմաթիւ խմբերը հիացմունքով ողջունում էին կայսրուհուն, ճանապարհի վրա փռելով ծաղիկներ և փնջեր: Մցխեթի տաճարի պարսպի դռներում Մցխեթի գիւղական հասարակութեան ներկայացուցիչները արժանացան աղ ու հաց մատուցանել Նորին կայսերական Մեծութեանը: Տաճարը մտնելու ժամանակ կայսրուհուն խաչը ձեռքին դիմաւորեց Վրաստանի էկզարխը, որն օրհնեց կայսրուհուն և գոհացողական մաղթանք կատարեց: Ապա Թագուհի կայսրուհին տեսաւ տաճարի ուշադրութեան արժանի յիշատակարանները և ապա բարեհաճեց ընդունել Իրան ներկայացող քաղաքագլխին և ձայնաւորներին, իշխաններին և այլն: Քաղաքի ներկայացուցիչները Նորին Կայսերական Բարձրութեան Կսէնիա Ալէքսանդրովնային մատուցին արծաթէ մի քանի իրեղէններ և Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի աշակերտների շինած գրելու պարագաներ: Մի և նոյն ժամանակ Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութեան պարագլուխը խնդրեց ազնուականների կողմից Մեծ Իշխանուհի Կսէնիա Ալէքսանդրովնային՝ բարեհաճել ընդունել իբրև ընծայ մի գեղեցիկ ձի շքեղ թամբով: Հոգևորականութիւնը և Սամթավրոյի մենաստանի մայրապետը մատուցին Նորին Մեծութեանը երկու սրբի պատկեր: Այնուհետև Նորին Մեծութիւնը կառք նստեց և մեծ բազմութեան և վրաց իշխանների ուղեկցութեամբ ճանապարհ ընկաւ դէպի Վլադիկավկազ:

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՄԵԱՆ

Կաթողիկոսի ընտրութեան հարցը զբաղեցնում է բոլոր հայերին: Ամեն օր միմեանց հարցնում ենք՝ ո՞վ կը լինի մեր կաթողիկոսը: Այս հարցն ի զուր չենք առաջարկում միմեանց, որովհետև մեր ապագայ կաթողիկոսից է կախված շատ բան:

Շատ եպիսկոպոսների մասին խօսել ու գրել են, բայց և ամենից աւելի խօսվել ու գրվել է Խրիմեան Հայրիկի մասին: Հայրիկի նաև ինտելիգէնտ թշնամիները չեն համարձակվում նրան մի բիծ կպցնել, որովհետև նա մի այնպիսի լուսատու աստղ է մեր հորիզոնի վրա, որի առջև բոլորը պէտք է խոնարհվեն, եթէ չեն կամենում արհամարհված լինել: Ասում են միայն, որ նա ծեր է, իսկ ես կասեմ, որ Հայրիկ հոգով և մարմնով մեր բոլոր եպիսկոպոսներից երիտասարդ է: Բացի այդ, ակներև է, որ մի առաջադէմ, բարձրաթռիչ խելք ունեցող կաթողիկոս, ինչպէս Հայրիկն է, կարճ միջոցում կարող է շատ բարիք տալ մեզ, իսկ յետադէմն երկար տարիների ընթացքում—ոչինչ: Ի հարկէ, մեծամասնութիւնը նրան չէ տեսել, բայց շատ է լսել և կարդացել նրա մասին, իսկ ես, որ բաղդ եմ ունեցել մի ամբողջ ամիս համարեա ամեն օր տեսնել Հայրիկի հետ, ես իրաւունք ունեմ նրա մասին մի քանի խօսք ասել:

Ես չեմ կամենում Հայրիկի արտաքին տեսքը նկարագրել, միայն կասեմ, որ եթէ ես նկարիչ լինէի և ցանկայի նկարել սուրբ Սահակ Պարթևի պատկերը, ես սիրով կը վերցնէի Հայրիկին:

Այն լուսատու աստղը, որին ամբողջ Հայաստանը Հայրիկ է անուանում, յայտնում է դրանով նրա մասին իր կարծիքը: Այդ մի այնպիսի գրաւական է նրա մտաւոր և հոգեկան արժանաւորութիւնների համար, որ աւելի լաւ անուն տալն անկարելի է:

Խրիմեան Հայրիկը մի արտասովոր մարդ է. Նրան յարգում են ոչ միայն հայերը, այլ և Վասպուրականի բոլոր բնակիչները: Քիւրդերը և տաճիկները նոյնպէս խոնարհվում էին նրա առջև, ինչպէս և հայերը: Սրանից հետևում է, որ Հայրիկն ունի իր մէջ մի գերմարդկային ոյժ, որի առջև նրան տեսնողները պէտք է խոնարհվեն: Անկարելի է նայել նրա աչքերին և չը զգալ ամենաքաղցր սէր: Նա ամեն մարդու սիրտ յաղթում է: Հայրիկի նման մարդուց կարելի է սպասել ամենայն բարիք և միայն բարիք:

Բնակվելով Երևանում, ես շատ եպիսկոպոսներ եմ ճանաչել, Բայց Խրիմեան Հայրիկի հետ ոչ մէկը չէ կարող համեմատվել, որովհետև Հայրիկը մի տարօրինակ, բարձր խելքի տէր է և որպէս մարդ և հայ մեր բոլոր եպիսկոպոսներից բարձր է:

Ով որ սիրտ ունի, ով որ ցանկանում է, որ մեր եկեղեցին և մեր ազգի բարոյական ոյժերը ցանկալի բարձրութեան վրա կանգնած լինեն, նրան ամօթ է մի ուրիշ կաթողիկոսացու որոնել:

Վասպուրականում ասում են, թէ ով որ Հայրիկի պատարագ անելը չէ տեսել և նրա քարոզը չէ լսել, նա քրիստոնեայ չէ: Այդ ուղիղ ցոյց է տալիս, թէ Հայրիկն ինչ տեսակ հոգևորական է:

Երբ Հայրիկը Լօնդօն էր, մի բարձր դիրք ունեցող լօրդ ցոյց էր տալիս նրան իրանց եկեղեցիներից մինը: Լօրդը ցանկանալով ցոյց տալ իրանց եկեղեցու պարզութիւնը, ասեց. «տեսնում էք, սրբազան հայր, մենք չունենք մեր եկեղեցիներում պատկերներ, ինչպէս արևելեան եկեղեցին ունի»: Հայրիկը հարցրեց լօրդին. «դուք ձեր տանն ունէք ձեր զաւակների պատկերները»: «Այո», պատասխանեց լօրդը:—«Իսկ ձեր ծնողների պատկերները»: «Ի հարկէ», ասեց լօրդը:—«Իսկ ձեր պապերինը»: «Ա՛հ, անկասկած»:—«Ուրեմն, ասեց Հայրիկ, ինչու, մենք մեր յիշողութեան մէջ վառ պահելու համար, մեր եկեղեցիներում չը պէտք է ունենանք Քրիստոսի և սրբերի պատկերները»: Գիտնական լօրդը խոնարհվեց: Չէ՞ որ Քրիստոսն էլ այսպէս, ըստ ձևի հասարակ, բայց խորիմաստ օրինակներով էր պատասխանում:

Կան հայեր, որոնք աչքի առաջ ունենալով իրանց կրքերը և անձնական շահերը, կամենում են ունենալ այնպիսի կաթողիկոս, որը լսէր նրանց, չը տեսնէր նրանց կատարած խարդախութիւնները և իրանք կարողանային մի դեր կատարել: Որքան փոքր են այդ տեսակ մարդիկ, որոնք մոռանալով եկեղեցու և ժողովրդի շահերը, մտածում են միայն իրանց քմահաճութիւնների մասին: Երանի թէ դրանք գէթ մի րոպէ նայէին իրանց խղճմտանքի հայելու մէջ և քննէին իրանց: Գտնվել են նաև այնպիսի յանդուգն և անբարեխիղճ մարդիկ, որոնք սպառնալիք են ուղարկել Հայրիկին, որպէս զի նա հրաժարվի կաթողիկոս ընտրվելուց: Դրանից եզրակացնում եմ, որ այդ կրքամոլ անձինք չեն ճանաչում Հայրիկին, չը գիտեն, որ Հայրիկ լինելով իսկ քրիստոնեայ, ոչինչից վախենալ չէ կարող:

Վերջապէս, Հայրիկն այն տեսակ մարդ է, որ կարողացել է կազմակերպել մի ամբողջ շ կ օ լ ա և իր աշակերտներին ասել է՝ «Գնացէք և քարոզեցէք»:

Մեր այժմեան հոգևորականներից ո՞վ է կարողացել Հայրիկի չափ գործել: Ո՛չ մէկը:

Նրան է սպասում ժողովուրդը: Նրան է սպասում Էջմիածնի գահը:

բժ. Լևոն Տիգրանեանց

ԹԻՖԼԻՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Էջմիածնից ստացված են հետևեալ հեռագիրները.

Մայիսի 2-ին հեռագրում են հետևեալը. «Երէկ կայացաւ Թիւրքահայ և ռուսահայ քսան աշխարհական պատգամաւորների ժողովը երկու կանդիդատների մասին խորհրդակցելու համար: Խրիմեանն ընդունված է միաձայն, Իզմիրլեանը մեծամասնութեամբ, Արիստակէս ի նկատի է առնված: Այսօր ներկայ են վաթսուն պատգամաւորներ. վաղը սպասում են Կարսից՝ Մուշի, Վանի, Էրզրումի և Ալաշկերտի պատգամաւորները:»

«Հասել են Էջմիածին Թիւրքահայ թեմերից 27 պատգամաւորներ, իսկ ռուս-պարսկական թեմերից 7 պատգամաւորներ: Երէկ, ապրիլ 30-ին, կայացաւ առաջին մասնաւոր ժողով կանդիդատական ցուցակը կազմելու համար: Թիւրքահայ թեմերի հոգևորական պատգամաւորների ժողովը ղեկավարում են՝ Երուսաղէմի Խապայեան Սահակ և Զմիւռնիայի Ներսէս եպիսկոպոսները: Աշխարհական պատգամաւորների ժողովը ղեկավարում է Կիւմիւշկէրտեան Տիգրան էֆէնդին: Թիւրքահայ պատգամաւորները առաջին կանդիդատներ անուանում են Մկրտիչ Խրիմեան արքեպիսկոպոսին, և Մատթէոս եպիսկոպոս Իզմիրլեանցին: Ռուս-պարսկական պատգամաւորները, բացի մէկից, կատարելապէս ընդունելով Խրիմեանի կանդիդատութիւնը, առաջարկում են կանդիդատ և Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանցին: Էջմիածնի միաբանութիւնը, Սինոդի երեք անդամները, Սեդրակեան եպիսկոպոսի հետ միասին, առաջարկում են տեղակալ Երեմիա եպիսկոպոսի կանդիդատութիւնը:»

«Մայիսի 3-ին սկսվեցին ընտրութիւնները: Առաւօտեան ժամը 9-ին բոլոր պատգամաւորները կարգով վեհարանից գնացին տաճարը: Պատարագիչն էր եպիսկոպոս Աղաւնեան: Թագաւոր Կայսրի կեանքի համար ծնկաչոք մաղթանք կատարեց բարձր հոգևորականութիւնը: Մաղթանքից յետոյ աշխարհական պատգամաւորները երդվեցին: Դրանց թիւն է 26, որոնցից 6-ը Ռուսաստանից, 2-ը Պարսկա-Հնդկաստանից և 18-ը Թիւրքիայից: Եկած հոգևորական պատգամաւորների թիւն է քառասուն և մէկ, որոնցից 20-ը Թիւրքիայիցն են:

Մայիսի 2-ին, շաբաթ երեկոյեան, տեղակալի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով՝ լիազօրութիւնները քննելու համար: Կ. Պօլսի պատգամաւոր Կիւմիւշկէրտեան եկել է 5 ձայնով: Ըստ սովորութեան նրան միայն 2 ձայնի իրաւունք տրվեց:

Նոյն օրը Էջմիածին հասան Էրզրումի և Ալաշկերտի ուշացած պատգամաւորները: Մի քանի պատգամաւորներ ճանապարհին են մնացել, որովհետև Երասխը յորդացել է և անցնելու հնար չը կայ:

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

Ապրիլ 26-ին

Այսօր, ապրիլ 26-ին, քաղաքիս ժողովարանի դահլիճում, պ. գաւառապետ-փոխապետ Ա. Բուդկեվիչի հրամանով հրաւիրված էին քաղաքի ընտրված ձայնաւորները: Ժողովում քննելու էր նախ՝ քաղաքի մի քանի փողոցները խճուղելու և և երկրորդ՝ ռէալական դպրոցի խնդիրը: Չորս ժամ խօսելուց և վիճելուց յետոյ, ժողովը վճռեց՝ քաղաքի չորս յայտնի փողոցները խճուղել, և այդ փողոցները խճուղելու փողն առնել քաղաքում անշարժ կայք ունեցող անձինքներից:

Գալով ռէալական դպրոցին, պէտք է ասել, որ այդ խնդիրը նոր չէ. դեռ 1881 թւին քաղաքացիք խնդրատու էին եղել ուր հարկն է, որ բարեհաճէ կառավարութիւնը հրաման տալ ունենալ մեր քաղաքում կամ արական գիմնազիա, կամ ռէալական դպրոց, կամ գոնէ արհեստագիտական ուսումնարան: Այդ խնդիրը կրկնեցին

1892 թւին, երբ Երևանի նահանգապետ գեներալ Շալիկօվ այստեղ ժամանեց. մի և նոյնը խնդրեցին 1888 թւին, երբ Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու պ. Եանովսկի այցելեց մեր քաղաքը: Կարծեմ նոյնը խնդրել են նաև անցեալ 1891 թւի յուլիս ամսին, երբ Երևանի նոր նահանգապետ պ. Ֆրէզէ այցելեց մեր քաղաքը: Այսօրվայ ժողովում պ. գաւառապետը յայտնեց, որ մեր քաղաքացիների խնդիրը՝ րէալական դպրոց բանալու մասին, քննվելով բարձր կառավարութեան շրջաններում, մերժվել է այն պատճառով, որ մեր քաղաքը ամեն տարի չէ կարող 22 հազար րուբլի ծախս տալ այդ տեսակ դպրոցին: Ժողովի մէջ եղան ոմանք, որ յայտնեցին թէ մեր քաղաքի համար անհրաժեշտ է արական գիմնազիա. եղան և այնպիսիները, որոնք «պէտք չէ» էին ասում: Այդ խնդիրը չը վճռվեց և մնաց առկախ: Մի քաղաքի համար, որպիսին է մեր քաղաքը, շատ խելացի կը լինէր, որ րէալական դպրոցի և պրոգիմնազիայի տեղ բաց անեն արհեստագիտական դպրոց: Մենք ասել ենք և ասում ենք, ու պէտք է ասենք, որ մեր քաղաքի համար րէալական դպրոցը կամ պրոգիմնազիան ու գիմնազիան այնքան անհրաժեշտ չեն, որքան արհեստագիտական դպրոցը: Մեր ժողովուրդը չունի արհեստներ, չունի հմուտ վարպետներ. ուրեմն կրկնում ենք, որ մեր քաղաքի և գաւառի համար հարկաւոր է և անհրաժեշտ մի այնպիսի դպրոց, որպիսին է արհեստագիտականը, որն իր սաների ձեռքը ուսման հետ և հաց է տալիս: Իրաւ է, հարուստ դասակարգի համար լաւ է, որ գիմնազիա լինի, որպէս զի իրանց զաւակներին այլ ևս ստիպված չը լինեն Մոսկվա կամ Թիֆլիս ուղարկել, սակայն ամբողջ ազգաբնակութեան համար գիմնազիան պէտք չէ. մեր մէջ հարուստ մարդիկ դժբաղդաբար քիչ կան:

Այսօր ժողով կար նոյնպէս հայոց ս. Փրկիչ եկեղեցու դպրոցում: Տեղիս յաջորդ գերապատիւ Գարեգին Սաթունեան, որը մի և նոյն ժամանակ նախագահ է Կովկասեան Հայոց Բարեգործական ընկերութեան այստեղի ճիւղի, հրաւիրել էր ընկերութեան անդամներին՝ երկու տարվայ հաշիւ տալու: 138 անդամներից միայն 19 անդամներ կային և այդ պատճառով ժողովը չը կայացաւ: Նախագահը յայտնեց, որ ընկերութիւնը ունի 540 րուբլի փող և այլ առանձին ծախսեր, և խնդրեց, որ ութ օրից յետոյ, այն է եկող մայիսի 3-ին, անդամները գան ներկայ լինեն ժողովին:

Գերեզմանատան խնդիրը սկսել է զբաղեցնել տեղիս հայ հասարակութեանը. հայոց գերեզմանատունը մասնաւոր մարդիկ բարբարոսաբար բակել են քանդել, նշխարների ոսկորները դուրս թափել և տեղը իրանց բնակութեան համար յափշտակել. շատ ցաւալի է, որ քրիստոնէական շիրիմները սրբապղծվում են նոյն իսկ անարժան քրիստոնեաների ձեռքով... Հրաւիրում ենք յարգելի հասարակութեան, նոյնպէս հայր Սաթունեանցի բարի ուշադրութիւնը այս եկեղեցապատկան 10 հազար սաժեն պատուական հողի վրա, որն օրից օր յափշտակվում է զազան հայերի ձեռքով:

Շիրակեցի

ՆԱՄԱԿ ԶԱՔԱԹԱԼԱՅԻՑ

Ապրիլի 17-ին

Ներկայացումները, բացի իրանց կրթական անժխտելի մեծ նշանակութիւնից, նաև մի աղբիւր են զանազան բարեգործութիւնների, մանաւանդ մեր ուսումնարանների վերաբերեալ: Զաքաթալայում թէև կար մի անշուք բեմ ամրոցի զօրանոցներից մինում, որտեղ տարէնը հազիւ մի հայերէն ներկայացում էր տրվում, սակայն տեղի հեռաւորութեան պատճառով, ժողովուրդն այնքան էլ չէր յաճախում: Անցեալ հոկտեմբերին քանդեցին յիշեալ բեմը և Զաքաթալան արդէն պէտք է կըտրէր հայերէն ներկայացում տեսնելու յոյսը, մինչև մի ուրիշ տեղ բեմ կը կառուցանէին: Խօսք եղաւ՝ ուսումնարանում մի չափաւոր բեմ շինելու, բայց դա բաւական դժուար էր, որովհետև, նախ պէտք էր իրագործել թեմական տեսչի հրամանը—վերցնել դասարանների մէջ եղած պատը, դահլիճից մի պատուհան աւելացնել առաջին բաժանմունքին, փոխել երկու սենեակների յատակները, շինել չափաւոր պատնէշ, պատրաստել ամբողջ բեմը, վարագոյրը, դեկօրացիաները և այլն, խօսք այս բոլորի համար ուսումնարանը և ոչ մի կոպէկ աւելորդ դրամ չունէր: Բայց եռանդն ու կամքը շատ և շատ բան կարող են անել և ահա այդ բոլորը, հոգաբարձուներից միայն պ. Աւետ Աւետեանցի և մասամբ էլ երէցփոխան Անդրէաս Գէորգեանցի մասնակցութեամբ գլուխ բերին ուսուցիչները, որոնք թէ հիմնութիւն, թէ ներկարարութիւն և թէ նկարչութիւն արին և պատրաստեցին մի կոկիկ չափաւոր բեմ, որի գոյութիւնը հէնց այժմեանից արդէն սկսել է արդիւնաւէտ լինել տեղիս ուսումնարանին: Առաջին ներկայացումը տուին բարեկենդանին, որով ծածկվեց ամբողջ ծախսը, իսկ երկրորդը ամսիս 7-ին, յօգուտ ծխական դպրոցի: Խաղացին «Էն վաղ էր, որ էշը կաղ էր», կոմեդիա երեք արարուածով, թարգմանութիւն Օխ. Մուրադեանցի և «Կըռւապատճառը ես էի» մի արարվածով վօդվիլը. Ներկայացումը շատ կենդանի անցաւ և մուտքի կողմից բաւական օգուտ տուեց. դահլիճը լի էր բազմութեամբ, այնպէս որ ծախսը (37 ր.) մուտքից հանած ուսումնարանին մօտ վաթսուն ռուբլի օգուտ մնաց: Շնորհակալութեան արժանի են մանաւանդ սիրողուհիները, որոնք ուշադրութիւն չը դարձնելով Զաքաթալայում տիրական դարձած բամբասանքներին, բեմ դուրս եկան, միանգամայն բարի օրինակ տալով միւսներին էլ: Շուտով տալու են նաև երրորդ ներկայացումը յօգուտ բացվելի օրիորդաց ուսումնարանի. յուսով ենք, որ հասարակութիւնը այս անգամ առաւել, քան երբ և իցէ կը լցնի թատրոնի դահլիճը, քաջ համոզված լինելով, որ բաւականութեան հետ, իրանց տուած կոպէկները կը գործադրվին իրանց աղջիկանց կրթութեան գործի վրա, որը խիստ մի կիզիչ խնդիր է զաքաթալցիների համար: Առհասարակ այս երկու ուսումնական տարիների ընթացքում լրացվեցան ուսումնարանի շատ պակասութիւնները և եկամուտը սովորականից տարեկան աւելացաւ մօտ երեք հարիւր րուբլով: Կաթողիկոսական խնդիրը մեզ մօտ խիստ մի փոթորիկ է, որը ալեկոծում է ժողովրդի բոլոր խաւերը, որի ցանկութիւնը անպայման Խրիմեանին կամ Արիստակէսին կաթողիկոս տեսնելն է:

Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մայիսի 4-ին ստացանք հետևեալ հեռագիրը. «Կիրակի օր, մայիսի 3-ին, աշխարհական պատգամաւորները հանդիսաւոր կերպով երդուեցին: Այսօր, մայիսի 4-ին միաձայն կազմվեց չորս կանդիդատների ցուցակը. Խրիմեան Հայրիկ, Իզմիրլեան, Խորէն Մխիթարեան Եգեսիայի, և Երեմիա եպիսկոպոս Երուսաղէմի:»

—

Տրապիզոնից ստացած մի մասնաւոր նամակից քաղում ենք հետևեալը. «Տրապիզոնի հայ հասարակութիւնը մի խնդրագիր է պատրաստում Կ. Պօլսի պատրիարքարանի անունով, որի մէջ խնդրում է՝ Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանին կրկին հաստատել Տրապիզոնի թեմի առաջնորդ:»

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Եղանակներն այստեղ զով են և մասամբ անձրևային. կանաչներն առատ յոյս են տալիս: Շերամն սկսել է դուրս գալ. մետաքսի գործարանատէրերն այս տարի ևս անցեալ տարվայ աջողութիւնից խրախուսված են: Առևտուրն ընդհանրապէս լաւ է: Շրջակայ գիւղերում ցորենի գինն ընկած է:»

—

Կ. Պօլսից հաղորդել են «Արձագանքին», որ Տաճկահայաստանի այն հոգևորական և աշխարհական պատգամաւորները, որոնք չեն կարողացել անձամբ մասնակցել ս. Էջմիածնի համազգային ժողովին, իրանց քուէները փակ ծրարներով ներկայացրել են ս. Էջմիածնի սինոդին:

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Մի քանի տարի առաջ, Ագուլիսի ազգերը հասկանալով իրանց մարմինը առողջ պահելու անհրաժեշտութիւնը, լրագիրներում յայտարարութիւն տալով [illegible] հրաւիրելով մի բժիշկ: Եկաւ մի երիտասարդ բժիշկ և նրա հետ պայման կապեցին. պայմանի մի յօդուածում ասված է՝ եթէ պայմանաւորված բժշկի ցանկութեան հակառակ հիւանդի մօտ մի այլ բժիշկ հրաւիրեն, պէտք է մեր բժշկի վիզիտի փողը վճարվի: Բայց ամեն տարի գալիս են այստեղ ամարանոց տեղացի բժիշկներ և շատերը առանց ամաչելու, գաղտնի նրանց կան-

---

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՐԻԿ

(ՄԻ ՀԱՏՈՒԱԾ ԽՐԻՄԵԱՆԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ)

—

Վրա հասաւ 1885 թւականը:

Հայրիկ գիշեր-ցերեկ իր նախագծերի իրագործման վրա էր աշխատում, և նրա հետ միասին ամբողջ Վասպուրականը չէր էլ սպասում, թէ մօտեցել է բաժանման ժամը: Կ. Պօլսից հրաման եկաւ, որով Խրիմեանին առաջարկվում էր թողնել Վասպուրականն և գնալ Կ. Պօլիս:

Տխուր լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվեց:

Առանց կսկիծի մնաս բարով ասել Վարագի վանքին, ուր աւելի քան քառորդ դար Վասպուրականի Արծիւը բոյն էր դրել, ժողովրդին՝ որին նա նուիրել էր իր ամբողջ կեանքը, հայրենի գաւառին, որի խորաքանչիւր անկիւնը նրա սրտի մէջ յարուցանում էր հազարաւոր գեղեցիկ յիշողութիւններ, այն տանը, ուր նա ծնվել, մեծացել էր, և վերջապէս այն բոլորին, ինչ որ կազմում էին նրա իղձերը և ձգտումը.—մնաս բարով ասել այդ բոլորին, և զուցէ ընդ միշտ, անդառնալի կերպով՝ ծանր էր, շատ ծանր նոյն իսկ Հայրիկի համար:

Ապրիլ ամիսն էր: Վարագին վերջին հրաժեշտը տալուց յետոյ, Հայրիկ գնաց Վան: Այգեստանի եկեղեցիների մէջ տուեց իր վերջին ողջոյնը ժողովրդին: Ս. Աստուածածին եկեղեցում դառնացած հազարաւոր ժողովրդին՝ նա ասեց հետևեալը.

«Ժողովուրդ հայոց, հեռանում եմ ձեզանից: Թողնում եմ սիրելի հայրենիքս, ինձ կեանք տուող ժողովուրդս, և Վարագը՝ որտեղ 27 տարվայ ընթացքում մի բոյն էի շինել ինձ համար՝ իմ այս ձեռներով: Բայց մի կարծիր, ժողովուրդ հայոց, թէ Խրիմեան գնաց և մոռացաւ ամենքին: Այն օրից, երբ 1820 թւին Խրիմեան մկրտվեց այս սուրբ աւազանում (ցոյց տալով իր մկրտված տեղը), մի տախտակ շինվեց նրա սրտի վրա ու ժողովուրդ բառը գրվեց: Քանի շունչս բերանումս է, ոչ ոք չէ կարող եղծել այդ բառը այնտեղից: Դուք էլ, ժողովուրդ հայոց, մի եղծէք Հայրիկի անունը ձեր սրտից: Յիշեցէք Հայրիկին ձեր աղօթքների մէջ: Սիրեցէք միմեանց. դաստիարակեցէք ձեր որդոց. աշխատեցէք լոյսի համար, հացի համար: Խօսք եմ տալիս, ուր որ էլ լինեմ, թէ Մասեաց ստորոտ թէ Բիւզանդիոն, մէկ օր էլ չանցկացնել առանց իմ հայրենիքը յիշելու: Իսկ երբ Խրիմեան աւանդէ իր հոգին, նրա անբռնաբարելի կտակը պիտի լինի՝ իր ոսկորները Վասպուրական փոխադրել, Վարագի խաչքարերում, իր հայրենիքի ծոցում ամփոփել»:

Գնալու օրը, Այգեստանի արևելեան ծայրից, ուր գտնվում է Հայրիկենց տունը, մինչև քաղաք և քաղաքից էլ մինչև Աւանց, այսինքն մօտ երկու ժամվայ ճանապարհ, ժողովուրդը խռնված սպասում էր: Դպրոցները, շուկաները և բոլոր գործատեղերը փակված էին: Հէնց որ Հայրիկ երևաց, օդը թնդաց ծափահարութիւններով և կեցցէներով: Ցոյցերի հետ միասին շատերը լաց էին լինում: Ամենքն էլ մօտենում էին վերջին անգամ Հայրիկի ձեռքը համբուրելու:

Հեծեալների անհամար բազմութեան հետ միասին՝ Խրիմեանին ուղեկցեցին մինչև Աւանց գիւղը՝ Վանի ռուսաց և պարսից հիւպատոսները, տեղապահ եպիսկոպոսը, իշխանութեան ներկայացուցիչը, ոստիկանապետը հեծեալ ոստիկաններով, և հայոց Գաւառական ժողովի անդամները:

Անցնելով Արճէշ, Պուլանըխ և Մուշ, Հայրիկ Կարինի վրայով գնաց Կ. Պօլիս, ամեն տեղ հանդիպելով ժողովրդական մեծ ցոյցերի:

Այդ նոյն օրերն էին, երբ Էջմիածնում կատարվում էր 1885 թւի կաթողիկոսական ընտրութիւնը:

Ամբողջ ժողովրդի փափագն էր, որ Խրիմեան կաթողիկոս ընտրվի:

Բայց ժողովրդի փափագը՝ Էջմիածինը չիրագործեց:

—

Կ. Պօլսում Հայրիկ մնաց ամբողջ վեց տարի, իբրև պանդուխտ: Նա նման էր թևերը կտրած արծուի, որն ապրում է, բայց թռչել չէ կարող: Տարիներն անցնում էին տարիների ետևից...

Հասաւ վերջապէս 1890 թւականը: Եկաւ և 1891 թւականը: Մարտ ամիսն էր, մի մռայլ և տխուր օր...

Սուլթանի թիկնապահներից մինը եկաւ Խրիմեանի մօտ և յայտնեց հետևեալը.

—Նորին վեհափառութիւնը առաջարկում է ձեզ ուխտ գնալ Երուսաղէմ: Պատրաստ եղէք. նաւը շուտով ճանապարհ կընկնի: Ձեր ճանապարհի ծախսը կը հոգայ արքունի գանձարանը:

Մի քանի ժամանակից յետոյ Բոսֆորի ափերից թրքական մի շոգենաւ ճանապարհ ընկաւ դէպի Երուսաղէմ:

Նաւի մէջ նստած էր Խրիմեան Հայրիկ:

Նաւը քիչ-քիչ անհետանում էր. երևում էին միայն տաճկական բարձր մզկիթների գագաթները:

Ծերունի ուխտաւորը վերջին անգամ երեսը դարձրեց դէպի Ստամբուլ: Նրա դէմքը խոժոռւեց: Առաջին անգամն էր, որ այդ դէմքի վրա նկատվում էր տխրութիւն, տխրութիւն դէպի այն քաղաքը, որին դիպչելով խորտակվում են քաղաքակրթութեան ալիքները, ինչպէս ժայռին դիպչող ջրի ալիքները....

Նա շուտով մոռացաւ Պօլիսը: Յիշեց Երուսաղէմը:

Յիշեց և իր անցեալը: Քառասուն տարի առաջ՝ նա նոյն ճանապարհով գնացել էր Երուսաղէմ, լի երիտասարդական վառվռուն զգացմունքներով: Բայց այն ժամանակ նա գնաց իբրև հաւատացած քրիստոնեայ, իբրև ազատ ուխտաւոր:

Իսկ այժմ.... Հեռու հայրենիքից, սիրած ժողովրդից, Երուսաղէմի վանքի մի փոքրիկ և նեղ խուցի մէջ նստած՝ Հայրիկ մտածում է:

Նրա մտածողութեան առարկան իր ժողովուրդն է, իր սիրած երկիրը:

Ահա թէ ինչպէս է նկարագրում ականատեսներից մինը Հայրիկի խուցը.

«Երուսաղէմի ս. Յակոբ եկեղեցու փոքրիկ բակի մէջ, առաջին յարկի վրա՝ մի դռնակ կայ՝ փոքրիկ և նեղ: Նախասենեակը խոնաւ և մութ մի խցիկ է, երկաթապատ փոքրիկ լուսամուտով. յատակի սառը քարի վրա նստած է մելամաղձոտ դէմքով՝ Հայրիկի պատահական մի սպասաւորը, որը կրակարանի առաջ պպզած՝ սուրճ է եփում: Ածուխի, սուրճի, և խուցում պատսպարված մի քանի պանդուխտների չնչաւորութեան հոտը միմեանց խառնվելով՝ համարեա թունաւորել է օդը:

«Այդ անտանելի խուցից մտնում է ուրիշ խուց: Պատուհանի մօտ մի կոտրած սեղան և մի ժանգոտած պղնձէ աման կայ.—Հայրիկի լուացարանն է: Մնացեալ մասը պանդուխտների անկողինների համար է: Այդ խուցից էլ մի դուռ տանում է դէպի Հայրիկի սրահը:

«Դա բնակարան չէ, այլ զընդան: Մի գետնայարկ խուց է, որ սրահ է կոչվում. ճիշդ գետնափոր գերեզմանի ձև ունի՝ երկայն և նեղ. երկու մետր լայնութիւն և երեք մետր երկայնութիւն ունի: Այդ խուցի մէջ, երևակայեցէք, համարձակ չէ կարող կանգնել պալթեահասակ Խրիմեան, որով հետև գլուխը օձոցքին կը դիպչի: Այստեղ ուտում է, այստեղ պարապում և այստեղ էլ ընդունում է այն բազմաթիւ հիւրերին, որոնք ուխտ գալով Քրիստոսի գերեզմանին, վերջն էլ Հայրիկին են ուխտ գալիս:

«Այդ տարօրինակ սենեակը մի պատուհան ունի, որը նայում է պատրիարքարանի մարմարիոնի մուտքի վրա. աջ և ձախ կողմից փոքրիկ խալիներով և բարձերով բազմոցներ կան. մինի վրա ինքն է նստում, միւսի վրա հիւրերը: Դրած է մի փոքրիկ սեղան, կանաչ կերպասով ծածկած, մօտն էլ մի աթոռ,—պարապելու տեղն է:

«Իսկ ննջարանը կամ անկողինը՝ փոքրիկ ու նեղ բազմոցն է, և դրա վրա է քնում Հայոց Հայրիկը...»

Սակայն նեղ խուցը չէ Խրիմեանին հալող մաշողը, այլ հայրենի երկրի կարօտը, ժողովրդի ցաւերը:

—Հայրենիքի կարօտը ինձ կը մաշէ, սիրտս պատռվում է, երբ մտածում եմ թէ զուցէ մեռնեմ այս օտար երկրի մէջ՝ առանց հայրենիքս տեսնելու,—ասում է յաճախ Հայրիկը, և մի փոքր լռելուց յետոյ՝ աւելացնում.

—Արծիւն ճնճղուկի վանդակի մէջ սեղմեր են, աս ալ կանցնի....

Խ. Մալումեան

չում են հիւանդների մօտ առանց վճարելու պայմանաւորված բժշկի վիզիտի փողը. այժմ էլ մի քանի ամիս է, որ մի այլ տեղացի բժիշկ է եկել և նա բացարձակ կանչվում է հիւանդների մօտ, այնպէս որ մեր պայմանով կանչված բժիշկը մնացել է անգործ և չուարած: Ի հարկէ, այսպիսի պայմաններում ոչ մի բժիշկ չէ կարող մնալ և ստիպված է լինելու հեռանալ այստեղից:»

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Նորերս այստեղ վախճանված տիկին Մարգարիտ Եչչիբէգեանի և Առաքել Խօջամիրեանի ժառանգները, փոխանակ «քելեխ» տալու, աղքատներին բաժանեցին 25-ական րուբլի, և նուիրեցին տեղական երկսեռ դպրոցներին՝ առաջինը 100 րուբլի, իսկ երկրորդը 200 րուբլի:»

—

ԷՐԶՐՈՒՄԻՑ մեզ գրում են մի մասնաւոր նամակով. «Քաղաքիս մէջ հաստատված Սանասարեան դպրոցի առաջնակարգ ուսուցիչ պ. Մէյլմնեան շատ լաւ տպաւորութիւն է թողնում իր բռնած ընթացքով. Նա իր ազատ ժամերում սովորեցնում է արհեստ նաև քաղաքիս մէջ պարապող գիւղացի հիւանդներին: Շատ փափաքելի է, որ Թիֆլիսից կամ կովկասեան քաղաքներից այստեղ գային այդ տեսակ արհեստաւորներ, որոնք անկասկած կարող էին շատ լաւ գործ գտնել, մանաւանդ եւրօպական հացագործները (կանդիտերները):»

—

Մի նշանաւոր փաստ: Մենք հաղորդեցինք, որ Աստրախանի թեմի առաջնորդ Սուրէնեան եպիսկոպոս, ինքն անձամբ չը գնալով Էջմիածին, իր ձայնը ուղարկել է գրաւոր, առաջարկելով Խրիմեանին և Աշըգեանին: Այժմ, ինչպէս հաղորդում է «Արձագանքը», Սուրէնեան եպիսկոպոսը առաջարկել է նախ՝ Աշըգեանին և ապա Խրիմեանին:

—

Էջմիածնից հեռագրում են «Кавказъ» լրագրին, որ Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Մակար եպիսկոպոսը ծանր հիւանդ է:

—

Պատկանեանի օգտին Գօրուց մի խումբ աշակերտներից ստացանք 4 ր.: Նախկին 658 ր. 55 կ. գումարի հետ ունենք այժմ 662 ր. 55 կոպէկ:

—

Մեզ խնդրում են տպագրել հետեւեալ նկատողութիւնը. «Ծանօթանալով մի քանի Թիւրքահայ պատգամաւորների հետ, ես զարմացմամբ նկատեցի, որ դրանք առհասարակ շատ վայրիվերոյ տեղեկութիւններ ունեն մեր գործիչների, գործերի և հիմնարկութիւնների մասին: Այդ մարդիկ չեն ճանաչում Կովկասը, մինչդեռ մենք, կովկասի հայերս՝ բաւական հիմնաւոր տեղեկութիւններ ունենք Կ. Պօլսի գործողների, պատրիարքարանի, լրագրութեան մասին և այլն: Նրանք մինչև անգամ զարմանում են, թէ մենք որտեղից ենք քաղել մեր այդ ճշգրիտ տեղեկութիւնները: Աւելի զարմանալին, եթէ չասենք ծիծաղելին այն է, որ գնալով Էջմիածին ընտրութիւն անելու՝ պատգամաւորներից շատերը, իրանց կարծիքը այս կամ այն մարդու և հոգևորականի մասին կազմել են այն յօդուածների և Թիֆլիսից գրած թղթակցութիւնների հիման վրա, որոնք տպագրվում են եղել Կ. Պօլսի մի երկու լրագիրներում, մանաւանդ «Արևելքում»: Նրանք իրանք էլ ասում են. «Մենք ալ լաւ գիտենք, որ «Արևելքը» և մեր լրագիրները միշտ կաշառք կուտեն և այնպէս կը գրեն, բայց այնքան գրեցին, որ մեր ականջները լեցուցին»: Վայ այն տեղեկութիւններին, կասենք մենք էլ մեր կողմից, որ պէտք է ստացվի «Արևելքի» նման լրագրից, որին մի քանի հարիւր րուբլով կարելի է ամիսը մի քանի անգամ կարծիքը փոխել տալ, և ամեն բան տպել տալ:»

—

Երկար ժամանակ Աշըգեանի թեկնածութիւնը՝ իրան յատուկ եղանակով պաշտպանելուց յետոյ, «Արձագանքը» այժմ միայն, երբ հասել են ընտրութեան օրերը, տպագրում է Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը: Արդեօք դա համակրութիւն է դէպի Հայրիկի թեկնածութիւնը, թէ խոնարհումն հասարակաց կարծիքի առաջ... Թող հասարակութիւնը դատի: Իսկ մենք զգուշացնում ենք հասարակութիւնը այնպիսի սուտ տեղեկութիւններից, որ իբրև թէ Հայրիկը եղել է Աշըգեանի մերձաւոր խորհրդակիցը: Խրիմեան հայրիկ չէր կարող Աշըգեանի խորհրդակիցը լինել, և երբեք էլ չէ եղել, և զուր են աշխատում «Արձագանքի» գրողները՝ Հայրիկի անունով վարագուրել Կ. Պօլսի այժմեան պատրիարքի սրբազնութիւնը: Դա աններելի զրպարտութիւն է դէպի Խրիմեան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, ապրիլ 21-ին

«Աչքից հեռացած, մտքից մոռացած». այս խօսքերը լիովին վերաբերում են Ղարադաղ գաւառի հայ գիւղացուն: Արդարև այդ գաւառի հայ գիւղացիներին բոլորովին մոռացութեան է տուած և միանգամայն մոտհան է արած մեր ամբողջ հայ ինտելիգենցիան:

Ո՞վ չէ յայտնի այդ գիւղացիների ողորմելի վիճակը, նրանց նիւթական անապահով դրութիւնը և կենսական հազար ու մի տեսակ պակասութիւնները, ի թիւս դրանց և սարսափելի տգիտութիւնը և անկրթութիւնը: Ղարադաղի հայ գիւղացին իրան երջանիկ է համարում, եթէ ունենում է իր տարեկան ուտելու հացը, բայց ինչ արած, որ այդ բաղդն ունենալուցն էլ է զրկված և ահա ամբողջ երկու տարի է, որ ստիպված է ծանր տոկոսներով պարտք անել և հաց գնել:

Արդեօք, հայ ինտելիգենցիան ինչ կարծիքի է այս գիւղացիների մասին և ինչն է սպասում: Միթէ սպասում է ինքնաճանաչութիւն մի այնպիսի հասարակութիւնից, որն իր օրեկան չոր հացի կտորը չէ կարողանում աշխատել: Գիցուք թէ Ղարադաղի հայ գիւղացին հասկացել է ուսման կարևորութիւնը և ցանկանում է, որ իր որդին կարդայ, բայց չէ որ նիւթական սղութիւնը այդ գովելի փափագն խեղդում է ու մեռցնում:

Մի բան ճշմարիտ է, որ նրանք հասկացել են ուսման անհրաժեշտութիւնը և իրանց որդոց ուղարկում են քաղաք կարդալու, ի հարկէ, առանց կանխապէս նրանց վիճակն այստեղ ապահովելու: Խեղճ գիւղացի տղան գալով քաղաք՝ մի և նոյն ժամանակ պէտի համ քաղաքացու տանը ծառայի պաշտօն կատարէ, որ չը զրկվի իր ցանկութիւնից, համ էլ ուսումնարան գնայ կարդալու. այժմ սրանցից որն անէ և որը թողնէ, չէ՞ որ երկուսն էլ կարևոր են, պէտի անպատճառ անէ: Ահա մի անտանելի վիճակ: Իսկ երբ փոքր ինչ գրել ու կարդալ իմացաւ՝ նա չէ դառնում իր հայրենիքը, խոկոյն ուսումնարանից դուրս է գալիս, այսինքն՝ դուրս են հանում բաւական համարելով նրա կարդացածը և չուտով տալիս են տեղացի վաճառականների մօտ ծառայութեան: Այդտեղ էլ երկար տարիներ չարչարվելուց և տանջանքներ կրելուց յետոյ, երբ ունենում է փոքր ինչ դրամական կարողութիւն՝ մտածում է իր հօրն ու մօրը բերել քաղաք և այստեղ բնակվել, անպատուաբեր համարելով գիւղում բնակվելը: Այդպէս էլ անում է: Այս էլ է սովորութիւնների կարգն անցել և շարունակվում է աւելի արագ քայլերով, մի վատ սովորութիւն, որի առաջն ոչ ոք չէ մտածում առնել:

Ա.

ՆԱՄԱԿ ԱՒՍՏՐԻԱՅԻՑ

—

Վիէննա, 19 ապրիլի

Մեր ազգի մէջ՝ իրանց գեղարուեստին նուիրող և մեր՝ ոչ այնքան յարմար երկրում մնալու և գործելու ցանկութիւն և տոկունութիւն ցոյց տուող երիտասարդների թիւն այնքան ցանցառ է, որ ուրախութիւն լցնում է մեր սիրտը, երբ առիթ ենք ունենում լսելու իրաւամբ տաղանդաւոր և ընդունակ անհատների երևան գալը: Սրանից մի հինգ վեց ամիս առաջ թէ զանազան հայ և թէ գերմանական թերթերում անցողաբար յիշվեց մի հայ երիտասարդ նկարչի անուն, որն Իտալիայում երեք տարի, գլխաւորապէս Հռօմում մնալուց յետոյ, Վիէննա էր եկել և իսկոյն մի պատուաբեր պատուէր ստացել, այն է՝ պարսից Շահի և նրա վէզիրի պատկերները նկարելու: Նրան այդ գործը յանձնողը լուսամիտ հայազգի Ներիման խանն էր՝ Վիէննայի պարսից լիազօր դեսպանը: Անկասկած մեծափայլ խանին առաջին դրդող պատճառը այդ քայլում ազգասիրական զգացմունքն է եղել, որով կամեցել է առաջ քաշել, ոգևորել նորաւարտ, նկարչական աշխարհում անծանօթ արտիստին, բայց երբ ի նկատի առնենք, որ յիշեալ նկարները իբրև ընծաներ պէտի իրանի տէրին և նրա առաջին պաշտօնեային ներկայացվելին, կը համոզվենք, որ լոկ ազգասիրութիւնը չէր բաւի այդ յանձնարարութիւնը ստանալու արժանանալ:

Մեր նկարիչը՝ Արշակ Ֆեթվաճեան աննախնդիր ջանքով իրան գործին նուիրելով ի մեծ բաւականութիւն պատուիրողի և, ինչպէս Թէհրանից ստացած լուրերը հաստատում են, ի ոչ պակաս հաւանութիւն ստացողների՝ գլուխ բերեց կատարելապէս:

Պ. Ա. Ֆեթվաճեանն այն սակաւաթիւ, ընդունակ երիտասարդներիցն է, որոնց հետեւում է միշտ ձախորդ բախտը և որոնք միայն շնորհով իրանց տոկուն հաստատ կամքի՝ ամեն մի քայլափոխում մաքառելով, ուժով են իրանց համար կեանքի մէջ ասպարէզ բաց անում: Նա տրապիզօնցի ոչ ունևոր ծնողաց զաւակ է, սովորել է Կ. Պօլսի սուլթան Համիդի նորաբաց գեղարուեստից ճեմարանում, որ կառավարվում է գլխաւորապէս հայ ուսուցիչների ձեռքով, և ապա, ինչպէս վերը յիշեցի, Իտալիայում: Այնտեղից Վիէննա գալով նա ցանկանում էր շուտով Կովկաս անցնել, ուր պիտի իրան նուիրէր այդտեղի տիպերի ուսումնասիրութեան, պատմական նպատակով, որովհետև նա ցանկանում է հայկական անցեալ պատմութիւնը, նրա ամենահռչակաւոր պատերազմների, ազգային տօների, հնութիւնների յիշատակարանների և այլն տեսարանները իր վրձնի նիւթ առնել:

Մինչև՜այժմ այլ և այլ փոքր պատուէրներ այսքան ուշացրին նրա մտադրութեան իրագործումը, բայց շուտով վերջ տալով այդ գործերին՝ Կովկաս կը գայ, Թիֆլիսում իր նկարների մի ցուցահանդէս կազմելու և մենք յոյս ունենք, որ մեր հայրենակիցները ըստ արժանոյն կը գնահատեն նրա ձիրքը, կը ոգևորեն նրան իր իրաւամբ գովելի ընտրած մանապարհը մշակելու: Տարիներից ի վեր հայրենի հողից անջատված, գլխաւորապէս եւրոպական արհեստագէտների գործերի ուսումնասիրութեամբ պարապած լինելով, նա ոչ յարմարութիւն և ոչ հարկաւոր ժամանակ է ունեցել լուրջ մեծ գործեր արտադրելու. այդ է պատճառը, որ նրա նկարների մեծ մասը առ այժմ անցողական, ամենօրեայ կեանքից վերցրած պարզ սիւժէներ են ներկայացնում. օրինակ, թուրք աղքատ, գնչուհի, տաճիկ կանայք, Կ. Պօլսի մի փողոց, Վենեցիայի մի հրաշալի տեսարան և այլն, սակայն փորձ աչքը կը նկատի նոյն իսկ այդ թեթև գործերից նկարչի նուրբ ճաշակը, նրա մանրակրկիտ գծնելու և ամեն մի ըստ երևոյթին աննշմարելի մանրամասնութիւնն ըմբռնելու ընդունակութիւնը և տոկունութեամբ այդ դիտողութիւնները մարմնացնելու ընդունակութիւնը:

Փ. Տ. Մ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կ. Պօլսի լրագիրները գրում են. «Կը լսենք թէ պատրիարք հայրն իր պատգամաւորին հետ Էջմիածնայ սինօդին կը ղրկէ կոնդակ մը, որով սինօդին կը ներկայացունէ Թուրքիոյ թեմօրէից եկեղեցական և աշխարհական պատգամաւորներն յականէ անուանէ, թէ զանոնք՝ որք կերթան անձամբ մասնակցիլ, թէ զանոնք, որք իրենց քուէն ուրիշ պատգամաւորի տուած են և թէ զանոնք որք կը շատանան քուէնին գրաւոր հաղորդելով պարզապէս:»

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 մայիսի: «Новости» լրագիրը լուր է հաղորդում, որ անցեալ տարվայ անպտղաբերութեան պատճառների հետազօտութիւնը մտադրութիւն կայ կատարել ամսկտարական քննութիւնների միջոցով բոլոր վնասված տեղերում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 մայիսի: Հրատարակված է պետական խորհրդի որոշումը՝ պետական գաղտնիքները յայտնելու համար պատիժների վերաբերմամբ:—Գեներալ Գրէսսէրի թաղմանը լութերական ս. Աննայի եկեղեցում ներկայ էին՝ Թագաւոր Կայսրը, Թագաժառանգ Ցեսարևիչ, Մեծ Իշխաններ՝ Ալէքսի Ալէքսանդրօվիչ, Նիկոլայ Նիկոլաևիչ, Դմիտրի Կօնստանտինօվիչ, Նիկոլայ, Սերգէյ և Գէօրգի Միխայլօվիչները, Եվգենիյ Լէյխտէնբէրգեան դուքսը, Պետր Ալէքսանդրօվիչ Օլդէնբուրգեան պրինցը, շատ մինիստրներ, գերմանական և ֆրանսիական դեսպանները, սպանիական և բավարական դեսպանները: Հանգուցեալին թաղեցին Ալէքսանդրօ-Նեվսկիյ գերեզմանոցում:

ՌԻԳԱ, 2 մայիսի: Երէկ երեկոյեան, նահանգապետի և հիւպատոսների ներկայութեամբ, կոմս Բօբրինսկիյ յանձնեց կապիտան Սպէվէրին նրան Բարձրագոյն շնորհված ընծան, այն է արծաթէ շքեղ թէյի սէրվիզ հին ռուսական ճաշակով: Այսօր, ճաշից յետոյ, ի պատիւ ամէրիկական հիւրերի, նահանգապետի մօտ ճաշ կը լինի, իսկ երեկոյեան համդիսաւոր ներկայացում կիրկ ցիրկում. վաղը ճաշ է նշանակված քաղաքագլխի մօտ և հանդիսաւոր ներկայացումն ցիրկում:

ԲԵՐԼԻՆ, 2 մայիսի: «Nord. Allg. Zeitung» լրագիրը հերքում է սուլթանի հիւանդութեան մասին տարածված լուրը:

ՎԻԷՆՆԱ, 2 մայիսի: Սօմօգիում Ֆիւնֆկիրխէնի մօտ, յորդառատ անձրև եկաւ. Ջուրը ահագին հոսանքով թափվեց ածխահանքերը: Խեղդվեցան 20 բանուորներ: Ածխահանքերում ջրի մակերևոյթը հասաւ 70 մէտր բարձրութեան:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 մայիսի: Այսօր տեղի ունեցաւ քաղաքապետ Գրեսսէրի մարմնի տեղափոխութիւնը լութերական ս. Աննայի եկեղեցին:

ՌԻԳԱ, 2 մայիսի: «Connemauch» նաւը, հացահատիկով բեռնաւորված, որը բերում է ռուս սովեալների համար, այսօր հասաւ Բօլդերեան նաւահանգիստը: Սկսեցին բեռները իջեցնել: Այսօր ընդառաջ են գնում եկողներին ողջունելու համար՝ իշխանութեան և ժողովրդի ներկայացուցիչները:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 մայիսի: Առանձին մասնաժողովի վերջին նիստերում զեկուցվեց, որ մասնաժողովի բացման օրից ստացվել է 10,688,098 րուբլի, ծախսված է 8,274,470 րուբլի. առձեռն մնում է 2,413,628 րուբլի. ապրիլի 25-ից մինչև մայիսի 1-ը մասնաժողովը ստացել է 27,271 ր. ի միջի այլոց 12,328 րուբլի՝ ֆինանսների մինիստրութեան պաշտօնեաներից:—«Новое Время» հաղորդում է, որ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը գնում է Կիեվ և Օդեսսա, այլ և ջրային ճանապարհները քննելու համար:

ՀՌՕՄ, 3 մայիսի: Մինիստրութիւնը կազմակերպված է. —Ջիօլիտտի մինիստր-նախագահ, ներքին գործերի մինիստր և գանձարանի մինիստրութեան ժամանակաւ նոր կառավարիչ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 մայիսի: Կովկասից վերադառնալով Թագուհի Կայսրուհին երէկ անցաւ Խարկովի միջով:—«Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ «վիտալինի» հնարող Գաչկօվսկիյ կալանաւորված է:—«Нов. Время» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի քաղաքապետ է նշանակվում Կուրսկի նահանգապետ ֆօն-Վալ:—«Вѣстн. Финансовъ» հաղորդում է, որ պետական երկաթուղիներին հրամանագրված է պահեստներ շինել հացի բեռներ պահելու համար:—«Новости» լրագրի խօսքերով, արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ վերջնականապէս մշակված է հասարակական բարոյականութիւնը վիրաւորելու համար պատիժները մեծացնելու վերաբերեալ օրինագիծը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 մայիսի: Ազնուական կալուածական բանկի գրաւական թղթերի կատարված տիրաժում գլխաւոր տարած գումարները:

№ սերիայի	№ տոմսի	Գումարը	№ սերիայի	№ տոմսի	Գումարը
235	30	200,000	6,719	47	1,000 ռուբլի
11,017	18	75,000	13,267	6	
3,515	32	45,000	9,468	30	
9,561	38	25,000	3,299	38	
11,285	23	10,000	3,848	47	
9,389	41	10,000	11,887	36	
11,624	28	10,000	8,030	32	
5,113	2	8,000-ական	13,940	36	
579	41		9,664	47	
14,811	29		11,048	8	
2,258	32		3,594	30	
8,100	28		14,817	30	
1,945	40	5,000-ական	2,908	30	
4,290	26		6,414	42	
13,394	30		8,701	49	
12,505	2		11,680	18	
11,468	30		12,801	42	
3,412	40		5,547	22	
13,873	12		8,586	5	
11,543	42		1,526	42	

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Մայիսի 1-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. .	95 ր.	05 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	46 ր.	55 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 »	70 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	58 »
Մաքսային կուպօններ — . .	152 »	— »
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »
Բօրսայքն դիսկօնտներ — . .	4 »	$5^1/_2$ »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	102 »	75 »
— — — — 2-րդ — . .	102 »	75 »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	102 »	25 »
6% ոսկեայ ռէնտա	155 »	— »
4% ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	25 »
— — — 3-րդ —	103 »	50 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	238 »	25 »
— — երկրորդ —	219 »	— »

Պետական երկաթուղային ընտա.	104	» 12	»
5/ ընտա	—	» —	»
4% ներքին փոխառութեան . . .	95	» —	»
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101	» 75	»
Ազն. կալ. բանկի խաղարկութեան			
Գրաւ. թղթ. — — .	195	» —	»
5½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	105	» —	»
4½% գրաւական թղթեր կալուած.			
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մնայ. .	147	» —	»
— — — թղթադ. .	101	» 50	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.			
ընկերութեան օբլիգացիաները. .	101	» 50	»

Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101	» 12	»
Օդեսայի — — .	101	» 87	»
Թիֆլիսի — — .	—	» —	»
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	—	» —	»
— — Քութայիսի — .	—	» —	»

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

Ժամանակաւոր-խմբագիր՝ Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

„ԱՐԱՔՍԻ“ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Շուտով կուղարկվի բաժանորդներին „Արաքսի“ առաջին գիրքը, որի մէջ բացած ենք և մի նոր բաժին՝ „Բնութիւնը Հայաստանում“ խորագրով։ Միայն այս գրքի նկարների թիւը հասնում է երեսունի, որոնք պատրաստված են գլխաւորապէս Վիեննա։ Խրիմեան Հայրիկի պատկերը, վերջին լուսանկարից, փորագրած է Մաթէ անուանի գրավորը։ Այս գրքում զետեղած ենք նաև ազգային հին ճարտարապետութեան հրաշալիքներից մի քանի օրինակ։ Գեղարուեստական բաժնում դրած ենք ի միջի այլոց Այվազովսկու, Մըղդեսանցի, Բաշինջաղեանցի նկարներից, նաև պարոն Ոսկանի քանդակագործական գործերից մի երկու նմոյշ։

„Արաքսի“ երկու գրքի բաժանորդագինն է 3 ռուբլի։ Դիմելու է այսպէս. Петербургъ, Симеону Гуламирянцу.

(№ 49) 2—2

Դվորցովայա փողոցի վրա, Տէր-Սարգսեանցի խանութում վաճառվում է

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

1891 թ. բնականից նկարած մեծադիր լուսանկար պատկերը. գինն է 80 կ.։ Օտարաքաղաքացիք ճանապարհածախս չեն վճարում։ փողի տեղ ընդունվում են նաև պօստի մարկաներ։ № 48 2—5

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համար։ ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշւարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար։

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10.000 ռուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%. Վաճառվում է եղբարց Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով С. П. Мануэльянцу.

Գինն է 1 ռուբլի։ Փօստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի։ 91—150

(91—№ 95)

Տպվեց և շուտով կը տարածվի

ՍԱՆԴԱԼԻ „ՓՈՔՐԻԿ ԱՍՏՂ“ վէպը. խնդրում ենք շտապել ուղարկելու բաժանորդագրութիւնները և փողերը, Москва, 3-ій Грохольскій пер. д. Таланова, Александру Павловичу Петросянъ.

(№ 47.) 3—3

(№ 19) Գ. Գ. ԼԱՐՇԷԻ ՍԵՐՄԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

Միխայլովսկի կամուրջի վրա, մագազին № 174, ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆ ԹԱՐՄ ՍԵՐՄԵՐ ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ԵՒ ԾԱՂԻԿՆԵՐԻ։

Պրէյսկուրանտները ուղարկվում են ձրիաբար։ 23—25

Մեծ չերամապահական հաստատութիւններ ՄՕԼՏԻՖԱՕ աւանում, ԿՈՐՍԻԿԱ կղզում Ֆրանսիայում)

ԱԼՕԻՋԻ ԵՒ ԸՆԿ.

խոնարհաբար խնդրում է չերամի սերմի յարգելի առնողներին դիմել ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆԸ, կամ Թիֆլիսի չերամապահական կայարանը։

Մեծ քանակութեամբ առնողները թող բարեհաճեն դիմել կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամ պ. Վ. Ա. ՍՈՒԼԽԱՆՈՎԻՆ, Թիֆլիսում, Կուկիա, Նիկոլաեվսկայա փողոց, տուն № 39.

Պ. Ալօիզիի սերմերը ծախվում են 1, 3, 5 և 10 զոլոտնիկ կշռող արկղներում, հաշւելով իւրաքանչիւր զոլոտնիկը 60 կոպէկով։ Սերմի լաւութեան երաշխաւորութիւն կարող է լինել այն, որ ինքն պ. Ալօիզի վարձատրված է պատւաւոր դիպլօմով և ցելլուլեր սերմի պաշտօնական հայթայթող է Թուրքեստան երկրում։

17—17 (շ.) (№ 140) Յ. ԱԼՕԻԶԻ

ԲԺԻՇԿ Ա. Յ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Ընդունում է ամեն օր առաւօտեան 10—12 ժամը, կէսօրից յետոյ 4—6 ժամը, աղքատներին ձրի. Ֆրէյլինսկայա փողոց, տուն № 6.

(№ 39) 6—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻԳԱԿԱՆ ՊՐՕՖԷՍԻՕՆԱԼ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԴԱՍԵՐ.

1) Հանդերձների և սպիտակեղէնի ձևի դասեր Գլօգլինսկու մեթօդով և Շէգգէրի ֆրանսիական մեթօդով։

2) Կարի դասեր մօդային ժուռնալներով։

3) Հարթակարի և զանազան ձեռագործերի դասեր։

4) Դասեր տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիներ պատրաստելու համար։

Վճարը ամսական 2 ռուբլի. երկու անգամ շաբաթը 5-ից մինչև 7 ժամը երեկոյեան։

Տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիները կարող են այցելել դասերը ձրի։ (№ 23) 21—40

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի 25 դեկտեմբերից (6 յունվարից) սկսած և փոխադարձ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն, և Կ. Պօլիս։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Չորեքշաբթի,	15/27 ապրիլի	շոգենաւ	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ	նաւապետ	ԲՕՇԷԼ
—	29 ապրիլի (11 մայիսի)	—	ԱՆԱՏՕԼԻԱ	—	ԳԱՐՐԻԳ
—	13/25 մայիսի	—	ԱՐՄԷՆԻԱ	—	ՏԻԲԱԼ
—	27 մայիսի (8 յունիսի)	—	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ	—	ԲՕՇԷԼ

և այլն, երկու շաբաթ մի անգամ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը, 4 ժամին կէսօրից յետոյ։

Տօմսակների գները ուղղակի երթևեկութեան Բաթումից դէպի Պարիզ խիստ գնից պակասեցրած են։

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագենտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերէժնայա, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Վիկտոր դ'ԱՐՆՕՒՆ, Միջին-փողոցում, նախկին գեներալ Տէր-Ասատուրովի տանը, ԲԱԳՒՈՒՄ, Սամուէլ Դիլլգարովին, Կոլիբրիակինսկայա հրապարակ, և ՆՈՎՈՐՕՍԻՑՍԿՈՒՄ պ. Լուի Բընօին։ (№ 124) 9—10 (և. շ.)

УЧИТЕЛЬ

желаетъ имѣть уроки въ КОДЖОРАХЪ. Подготовляетъ и репетируетъ по всѣмъ предметамъ гимназическаго курса и даетъ спеціально уроки по естественной исторіи.

Адресъ спросить въ редакціи „Мшакъ“

(№ 47) 4—5

ՍԱՐՊԻՆԿԱՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆ

Թիֆլիս, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Ազարաբօվի, Ամառնային գործնական հիւսուածքներ, ձեռքի պատրաստութեան՝ տիկինների զգեստների, մանուկների զգեստների և պարոնների շապիկների համար։

Մեծ ընտրութիւն լայն սարպինկաների՝ նախշով։

Սարպինկայի գուլպաների թել, սադա, գոյնզգոյն։ Ներկերը տևողական են։

Սարպինկայի զգեստներ արկղներում 3 ռուբլուց սկսած մինչև 60 կոպէկ։

Սարպինկայի իւբկաներ 1 ր. 80 կ. և աւելի թանգ։

Սարպինկայի քթի աղլուխներ և գլխի թաշկինակներ։

ՖԱԲՐԻԿԱՆՏՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ

ԲԷՆԴԷՐ ԵՒ ՍՏԵՊԱՆՕՎ

(№ 47) 4—30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ **Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ**

Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տունը №№ 15—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 10 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ.

Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօ. եգ յետոյ։

(№ 145) 43—150

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Խ Ր Ի Մ Ե Ա Ն

կենսագրական տեսութիւն (պատկերով)

Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ

Գնել կարելի է գրավաճառանոցներում։ Գինն է 40 կ.։ Օտար քաղաքներից դիմել հեղինակին, „Մշակի“ խմբագրատուն։ (№ 45) 4—5

<table>
<tr>
<td>ԷԼԷԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Ուժի հասցնելը տարածութեան վրա.
ՏԵԼԵՖՕՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ.
էլէկտրական նշաններ.
ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ
ԳԱԼՎԱՆՕՊԼԱՍՏԻԿԱ.
էլէկտրօլիզ,
Ակումուլատորներ, էլէմենտներ,
ՇԱՆԹԱՐԳԵԼՆԵՐ.
Նախահաշիւներ և ծրագիրներ ձրիաբար.
(91—№ 5)</td>
<td>ԷԼԷԿՏՐՕՆ
ԳԼԷԲՕՎ եղբայրների
ՌՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա)
Մեծ Սադօվայա փողոց, 24
РОСТОВЪ (на Дону)
БР. ГЛѢБОВЫ
Большая Садовая, 24.</td>
<td>ԳԱԶԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ
Օտտօ սիստեմայի, որոնք իրանք իրանց են ուղղում ու օծում։
Գազի համար — ածուխից,
— — — նաւթից,
— — — անտրացիտից,
— — — կէրօսինից
½-ից մինչև 120 ձիու ույժի։
Շոգեմեքենաներ մեծ արագութեան.
62—100 (և. շ.)</td>
</tr>
</table>

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ“ գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմերներ, որոնց սարք ու կարգը ամենայաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման։ Նոմէրների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 ռուբլի օրական, անկողնով և ծառայով։ Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ“ և „Նոր-Դար“ լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ։ Կայ ռէստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիքներ։

Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում։

(№ 21) 16—130 (շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 4 Мая 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.